

(ה)אגוד הכללי של היהודים בצרפת

(UGIF – Union Général Des Israélites De France איז'יף). מועצת יהודי צרפת שהוקמה ב-29 בנובמבר 1941. אחרי כיבוש צפון צרפת בידי הגרמנים שלח אדולף איכמן את תיאודור דנקר לתכנן את המדיניות כלפי היהודים בצרפת. אחת ממשימותיו הראשונות היתה ארגון הקהילה היהודית עם מנהיגים יהודים מוסמכים על-פי קווי מדיניות הס"ד ברייך ובמדינות הכבושות. נדרשו כמה חודשים עד שדנקר יכול היה להודיע על הקמת ועדה מתאמת (Comité De Coordination) בינואר 1941, שהיתה מיזוג של רוב אגודות הסעד היהודיות בפריס, הן של יהודים ילידי צרפת והן של יהודים שהיגרו אליה, אך הספקנות וההסתייגות מצד כמה מנהיגים יהודים ביחס להצטרפות לוועדה המתאמת לא נעלמו, וההתנגדות עוד גברה אחרי שהביא דנקר שני יהודים לא מוכרים מוינה לנהל את ענייני הוועדה המתאמת. במאי 1941 פרשו כול ארגוני המהגרים העיקריים והשאירו את הוועדה המתאמת בידיהם של יהודים ילידי צרפת. הוועדה המתאמת לא ידעה כיצד לזכות בתמיכתה של הקהילה היהודית והיתה רחוקה מלהיות הארגון המרכזי והמרכז כפי שרצה דנקר. בקיץ 1941 חיפש דנקר תחליף לוועדה המתאמת, ואחרי שהבטיח לעצמו את התימוכין הדרושים מצד גופים גרמניים שונים בפריס, יזם ארגון חדש ומחייב, שהיה אמור לחסל את כול שאר הארגונים היהודיים. מילוי המשימה הופקד בידי ה'משרד הכללי לענייני יהודים' של וישי, בראשותו של קסויה ולה, והלה הציע להקים ארגון מקביל באיזור הלא כבוש, במגמה להגן על ריבונותה של צרפת על הגוף החדש. שלושה חודשים עברו עד שהשלים ולה את הניסוח הסופי לחוק הקמת איז'יף. כול אותה עת קיימו מנהיגי הקהילה היהודית באיזור הלא כבוש דיונים רבים וארוכים בשאלת הלגיטימיות של ארגון מסוג זה, והתחבטו בשאלה האם עליהם להשתתף במסגרת ארגון המוגדר הגדרה גזענית. הנהגת ה'קונסיסטוריה המרכזית' והרב הראשי של צרפת התנגדו נמרצות לאיחוד והציעו לקיים עוד דיונים עם רשויות צרפת. ב-9 בינואר 1942 פורסמו שמות 18 חברי המועצה בעיתון הרשמי (Journal Officiel), תשעה לכול איזור: אלבר לוי מונה לנשיא ואנדרה בור מהצפון מונה לסגן נשיא. שתי המועצות נחשבו לחלק בלתי נפרד מגוף אחד, אך רוב זמן המלחמה פעלו באורח אוטונומי וקיימו קשר רופף מאוד ביניהן.

איז'יף צפון. מועצת איז'יף צפון הוקמה אחרי התגברות הצעדים נגד היהודים, ובכללם הטלת קנס על הקהילה בסך מיליארד פרנקים. איז'יף צפון מילאה את תפקידי הסעד וההצלה שלפני-כן אמורה היתה הוועדה המתאמת למלאם. בהנהגתם של בור ושל מרסל סטורה פיתחה איז'יף צפון רשת נרחבת של שירותי רווחה, וכיוונה את הארגון לפעול בדרך חוקית. מנהיגי איז'יף זכו אומנם באימון מצד כמה פקידיים ברשויות צרפת, אך, כפי שנכחו לדעת בעיתות משבר, לא היתה שום ערובה לכך. מאוגוסט 1942 נאלצה אפוא איז'יף צפון

ליטול עליה פעולות מעבר לתפקידיה המקוריים, כגון אספקת סחורות בכמויות גדולות לגרמנים, לכאורה למען המגורשים לאושוויץ. גם בעת מאסר ההמונים בפריס ביולי 1942 פעלה מועצת איז'יף בקפדנות רבה במסגרת החוקית שלה, ומילאה את התפקידים בתחום אחריותה, כפי שהטילו עליה הרשויות הגרמניות והצרפתיות, מדאגה לצורכי תברואה ברכבות ועד לדאגה לילדים שהוריהם גורשו לדרנסי. המועצה גם סייעה ליהודים שהובאו למקום הריכוז למגורשים ולודרום דיור (Velodrome D'Hiver). בשבוע שלפני ריכוז היהודים הגיעו סימנים על כך לאיז'יף, אך לא נעשה כול צעד שהוא כדי להודיע לקהילה ולהזהירה.

בעקבות הגירושים הוטחה ביקורת קשה על איז'יף מצד ארגוני היהודים המהגרים, אך הארגון המשיך בדרכו מבלי לסטות ממנה. איז'יף הגדילה את הסיוע הכספי, הרחיבה את השירות לרווחה לקהילה, הצליחה להשיג מספר קטן של שחרורים מדרנסי, המשיכה לטפל במאות ילדים בבתים 'רשמיים' וכול העת לא חדלה מלהזהיר מפני מעשים בלתי חוקיים. ואולם, כמה מאנשי המועצה עצמה (ז'ילייט סטרן ופרנן מוסניק) קיימו קשרים עם גורמים בתנועת המרי, בעוד שהם עצמם שמרו על עמדה רשמית במועצה. כפילות כזאת היתה גם בכמה שירותים של איז'יף.

נוכח העוני המתגבר של היהודים באיזור הכבוש, ניסתה איז'יף צפון להגדיל את תקציבה, שברובו מומן מרכוש שהוחרם מיהודים, על-ידי איחוד שתי המועצות. את הצעד הזה, שיזם בור, עיכבה חודשים רבים איז'יף דרום, שחששה שמא יפגע הדבר בקיומה האוטונומי. שתי המועצות גם לא הצליחו להציג עמדה מאוחדת בשאלה של כפיית פיטורים מטעם השלטונות על שכיריהן המהגרים, ובכול איזור היו התוצאות שונות. שכירים רבים נותרו בצפון, אך חלק מן המפוטרים בצפון גורש באמצע מרס 1943. למרות שהמועצות המשיכו לפעול על-פי קווים שונים, היה גורלן בקיץ 1943 אחד. ראשית הגיע תורה של איז'יף צפון עם החרפת מדיניות הגרמנים בדרנסי, כחלק ממאמצים חדשים להגדיל את מספר היהודים המגורשים. איז'יף היתה אמורה ליטול עליה את אחזקת דרנסי ואף לעודד יהודים להצטרף מרצונם החופשי לקרוביהם במחנה. נוכח סירובם למלא את הצעד השני, לפי שסברו כי תפקידי משטרה הם מעבר לתחום אחריותם, נאסרו כמה ממנהיגי איז'יף וגורשו לדרנסי. כול אותו קיץ נמשכה התערבות ישירה של הגרמנים וכתוצאה מכך נערכו מאסרים רבים יותר והארגון נחלש, אך לא חל כול שינוי של ממש במגמותיה של איז'יף.

מספטמבר 1943 עד שחרור צרפת באוגוסט 1944, הנהיג את איז'יף ז'ורז' אדינז'ה. בעצת המועצה שלו המשיך אדינז'ה את המדיניות הקודמת של איז'יף. אחזקת דרנסי היתה לסעיף נכבד ביותר בתקציבה של איז'יף, אך היא המשיכה לדאוג לסעד בצורות אחרות. יתר על כן, המועצה המשיכה לדבוק במדיניות הדלת הפתוחה, למרות ההתנגדות הגוברת מצד ארגוני המהגרים, שציידו כול הזמן בפיזור בתי-הילדים של איז'יף. ההצעה לא נתקבלה, ולמרות

שנעשו כמה צעדים כדי להקטין את מספר הילדים בבתי איז'ף נותרו בחסותה ביולי 1944 כ-500 ילדים. ב-21 ביולי ציווה ס"ס האופטשטורמפירר אלויס ברונר על כוחותיו לפשוט על בתי-הילדים של איז'ף. בתוך ארבעה ימים נאסרו כ-300 ילדים ואנשי צוות והועברו בחיפזון לדרנסי, כדי לצרפם למשלוח הגדול האחרון מצרפת לאושוויץ. במשלוח היו 1,300 יהודים, 300 מהם ילדים וצעירים בני פחות מ-18. זהירותה של איז'ף היתה לבומרנג נגדה. ב-25 ביולי החליטו חברי המועצה הנותרים לסגור את כול מירפאות איז'ף פרט לשתיים, ולצמצם במידה רבה את כוח-האדם, אך גם החליטו להמשיך במתן סעד ליהודים נצרכים.

איז'ף דרום. איז'ף דרום הוקמה רשמית בינואר 1942, אך רק במאי 1942 החלה לפעול למעשה. איז'ף דרום חולקה לשבע מחלקות, שהיו סוכנויות הסעד החשובות ביותר וכפופות להנהלה כללית. לכול אחת מן המחלקות ניתנה אוטונומיה רחבה והמועצה כמעט לא הכתיבה מדיניות כללית. גם איז'ף דרום, בדומה לארגון בצפון, ראתה את שליחותה העיקרית במתן עזרה וסיוע לקהילה, והשאירה בידי הקונסיסטוריה המרכזית את האחריות לייצג את היהודים באיזור הלא כבוש. עד אוגוסט 1943 היתה מועצת איז'ף נתונה להשפעת המנהל הכללי שלה רמון-ראול לנבר, שהיה אדריכל המבנה הפדרטיווי של הארגון.

זמן קצר לאחר שהחלה לפעול היתה איז'ף דרום חייבת להתמודד עם האירועים החמורים של קיץ 1942. בתחילת יולי 1942 הסכימה ממשלת וישי לדרישת הגרמנים לגרש את היהודים הזרים מהאיזור הלא כבוש. עד סוף יולי לא ידעה איז'ף דרום על הטרגדיה הממששת ובאה. בחודש הגירושים פעלה איז'ף דרום בכיוונים אחדים: היא הזעיקה גופי הצלה נוצרים וקראה להם להתערב אצל רשויות וישי, הקימה צוותי סעד במחנות המעצר השונים, ופעלה אצל אנשי מינהל צרפתיים בדרגים שונים כדי למנוע גירוש כמה קטגוריות של יהודים. אך במישור אחר פעלו נציגים של אגודות סעד יהודיות (אוזה, הפדרציה של האגדות היהודיות בצרפת וארגון הצופים היהודים בצרפת) במסגרת המבנה של איז'ף ובאישורה, והצליחו להוציא באורח בלתי חוקי ילדים ומבוגרים מן המחנות. בעיצומם של גירושי חודש אוגוסט החלה הכפילות בפעולתה של איז'ף. המועצה והמחלקות פעלו במסגרת חוקית, בעוד שמחלקות מסויימות החלו בעבודה בלתי חוקית, לעיתים בידיעתו של אחד מחברי המועצה ובהשתתפותו. מצב דברים זה נמשך בדרך-כלל עד סתיו 1943.

לרוב לא הצליחו התערבויותיה של איז'ף והגירושים נמשכו כמתוכנן, אך הדבר לא ריפה את ידיה ובסתיו 1942 המשיכה במאמציה כדי לסייע ולתאם הגירה חוקית של ילדים יהודים לארצות-הברית. המאמץ המרכזי הוא נכשל, מכיוון שהרשויות הצרפתיות שהו את הנושא זמן כה רב עד שבסופו של דבר הסתיים בכישלון בעקבות כיבוש מרביתה של דרום צרפת בידי הגרמנים בראשית נובמבר 1942. הכיבוש בידי הגרמנים ושלטון הכיבוש של האיטלקים בשמונה מחוזות (דפרטמנים) בצרפת ממזרח לרון, יצרו מצב חדש מבחינת איז'ף. ה'הגנה' מטעם ממשלת וישי הצטמצמה מאוד, ואילו האיזור בשלטון הכיבוש של האיטלקים שיגשג

במהרה כמקום מיפלט לפליטים יהודים, שבו לא ננקטו צעדים אנטישמיים. גורמים במסגרת איז'יף ניצלו את ההזדמנות ועודדו יהודים להימלט לאיזור שבידי האיטלקים. באוגוסט 1943 התגוררו בו כ-30,000 יהודים. ואולם, את פיזור היהודים עודדה המועצה בדרך עקיפה יותר. גם אחרי שתי פשיטות גדולות של הגרמנים במרסי ובליון דחתה המועצה הצעות לסגור את משרדיה ולפזר את האוכלוסייה. היא המשיכה במשא-ומתן על כול צעד אנטי-יהודי, כדי לשמור על שירות רווחה נרחב ולשמור על האוטונומיה של המחלקה. המאמצים הללו איפשרו לשירותים כגון שירותי 'אוז'ה', הפדרציה של האגודות היהודיות בצרפת וארגון הצופים היהודים להמשיך בפעולתם בעלת שתי הפנים, ואילו ועד הסיוע לפליטים (CAR – Comité D'Assistance Aux Réfugiés), מוסד הסיוע הצרפתי-יהודי (EFI Oeuvre D'Entraide Francaise Israélite) והיצם, פעלו באורח חוקי. בקיץ 1943 החל האיזון להתערער. תחילה נאסר לנבר לאחר שהתערב אצל ראש-הממשלה פיר לואל בנוגע לצעדים שנקטו הגרמנים נגד יהודי פריס, ואחרי-כן, בספטמבר 1943, כבשו הגרמנים את האיזור האיטלקי והוא הפך ממיפלט למלכודת. בסיוע פעיל של המיליציה הצרפתית סרקו הגרמנים את האיזור בחיפושיהם אחר יהודים, ריכזו אותם וגירשום באלפיהם. אי-סדר מוחלט השתרר במועצת איז'יף ומחלקותיה. הקרע העמוק בתוך הארגון בא בסוף אוקטובר 1943. לגסטון קאהן, יורשו של לנבר, הוצג אולטימטום של הגרמנים: הוא נדרש להסגיר את בית-הילדים של איז'יף שבקרבת מרסי, אחרת יגורשו יהודי מרסי בהמוניהם. קאהן סירב להצעה להסתיר את הילדים, נכנע לגרמנים והילדים ומדריכיהם גורשו. כמה שירותים של איז'יף ראו בכך את הקש ששבר את גב הגמל: הם החליטו לנתק את כול הקשרים החוקיים עם איז'יף ולפעול באורח בלתי חוקי.

ואולם, גם הקשיים בקיץ ובסתיו לא שמו קץ לאיז'יף דרום. מדצמבר 1943 ריכז רמון גיסמן את המועצה. גיסמן היה פעיל באיז'יף מתחילת פעולתה וסייע בביסוס קשריה עם הקונסיסטוריה המרכזית.

במחצית הראשונה של 1944 הוסיפו המועצה בדרום, על-פי הנחיות המועצה בפריס שאליה עברה הנשיאות של איז'יף שאורגנה מחדש, את מדיניות הדלת הפתוחה שלה. סעד וצורות שונות של סיוע ניתנו עד אשר פורקה איז'יף באוגוסט 1944, עם שחרורה של צרפת.